

Centar za građansko obrazovanje
Centre for civic education

Stabilitätspakt für Südosteuropa
Geleitet durch Deutschland
Stability Pact for South Eastern Europe
Sponsored by Germany

POŠTO ISPIT?

Znanje (nije) na poklon!

Podgorica 2012.

POŠTO ISPIT?

Znanje **(nije)** na poklon!

Publikacija podržana od strane Ambasade Savezne Republike Njemačke
u okviru projekta “Korupcija u obrazovanju”

Nalazi i stavovi iznijeti u ovoj publikaciji ne moraju predstavljati stavove
donatora, već samo autora i organizacija koje sprovode projekat.

Podgorica 2012.

**Pošto ispit?
znanje (nije) na poklon!**

Izdavači

Centar za građansko obrazovanje (CGO)
Centar za monitoring (CEMI)

Za izdavače

Daliborka Uljarević, Zlatko Vujović

Biblioteka

Aktivno građanstvo

Uređivački tim

Damir Nikočević, Bojana Popadić

Redakcija:

Damir Nikočević, Bojana Popadić, Ana Aligrudić,
Šćepan Tošić, Ivana Tatar, Nikola Nikolić, Goran
Blagojević

Dizajn i produkcija

Dragana Koprivica

Lektura i korektura

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Štampa

Studio MOUSE - Podgorica

Tiraž

1500 primjeraka

ISBN 978-86-85591-18-1

Sadržaj

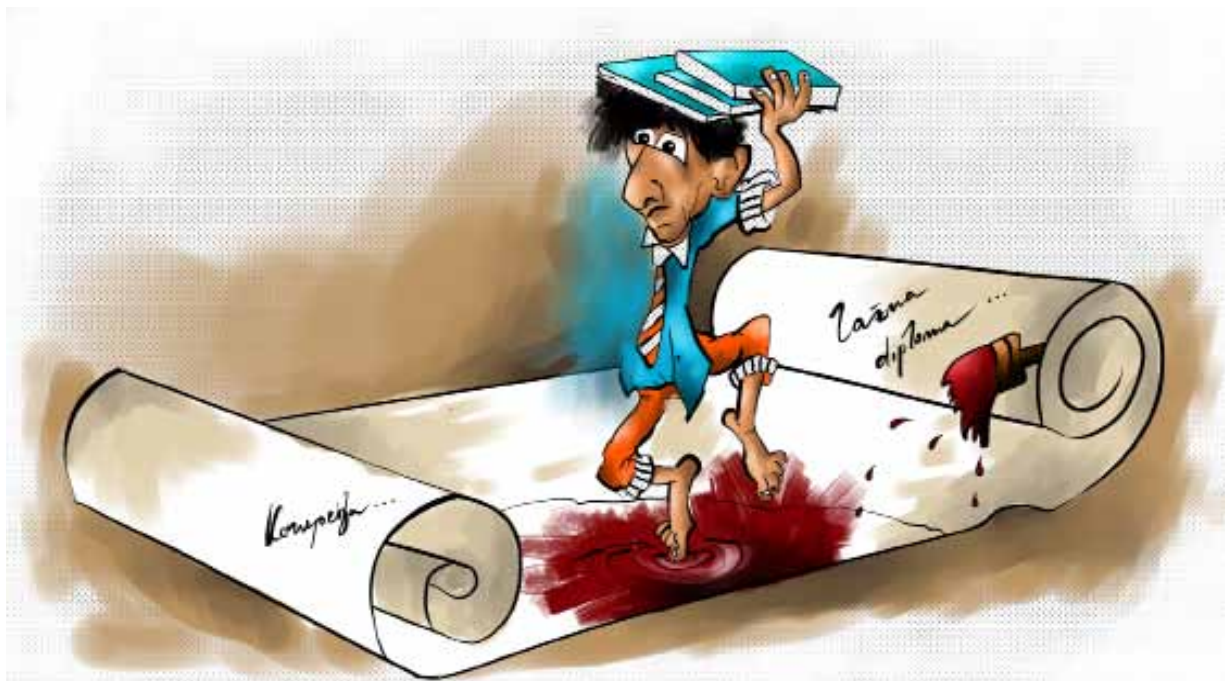
Predgovor	5
Uvod	7
Poglavlje 1. - Što je korupcija u visokom obrazovanju?	9
Poglavlje 2. - Ko, što, gdje, kada, zašto, kako?	17
Poglavlje 3. - Iz univerzitetskog ugla	21
Poglavlje 4. - Strip	31
Poglavlje 5. - Što gubimo?	37
Redakcija	45

korupcije posebno istaknuti i ilustrovani, sa akcentom na strip kao jezgrovit i duhovit osvrt na ovu temu. Time je naglašena usmjerenost autorki i autora na aktivistički pristup, koji podrazumijeva borbu protiv korupcije i to svih zainteresovanih aktera.

Preporuke iz ove publikacije su važne jer nam otkrivaju barem još jednu stvar. Mladi ljudi su najosjetljiviji na slučajeve nepravdi, a koruptivni sistem najbrže stvara prostor za nepravdu. Autori i autorke publikacije **POŠTO ISPIT?** su upravo oni mladi ljudi koji žele da reaguju na slučajeve nepravdi, koji su kroz razne primjere bili dio njihovog iskustva u obrazovnom procesu. Želja za pravdom i pravednijim društvom je njihov osnovni motiv u pripremi ove publikacije. A veoma je bitno da kod mladih ljudi razvijamo upravo vrline pravde i pravičnosti, kako bi stvarali društvo u kojem će svaki pojedinac imati stvarnu mogućnost izbora i u kojem će najbolji i najsposobniji dobijati najveće pohvale i počasti.

Daliborka Uljarević
Izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje

razvoj društva i koja treba da uspostave osnovne društvene i moralne vrijednosti, kao što je obrazovanje. Korupcija u našem društvu poput *tihе rijeke* razbija i rastura vrijednosti koje bi trebalo da oblikuju građane i građanke. Korupcija je snažna prepreka u razvoju jednog društva, posebno ukoliko je društvo malo i nerazvijeno. Zato je treba ozbiljno shvatiti i posvećeno raditi na njenom iskorjenjivanju jer ona ne može sama nestati - može samo uticati na dalji razvoj koruptivnih i drugih nezakonitih radnji.

Kako i zašto nastaje?

Univerziteti imaju ključnu ulogu u stvaranju novih ideja i prenosu znanja. Često reflektuju promjene u društvu, a nerijetko su i nosioci promjena. Kao takvi, veoma su osjetljivi, pa i podložni koruptivnim i nezakonitim radnjama. Najviše prilika za korupciju stvara se prilikom upisa studenata na fakultete, tokom ispitnih rokova i dodjele priznanja i diploma. U skladu sa tim, glavni problemi su nedovoljna transparentnost, politička i nepotistička manipulacija, koruptivnost izbornih tijela koji akredituju nove fakultete, konflikt interesa zapošljenih u ovakvim institucijama a politički angažovanih, postojanje i primjena nezakonitih statuta fakulteta, lažiranje podataka studenata koji odlaze na studije u strane države, mijenjanje prijemnih kriterijuma i tome slično.

Kako se stvaraju uslovi za pojavu korupcije?

- » Jedan od uzroka postojanja korupcije u crnogorskom društvu je uvjerenje da se uobičajeni način dolaženja do uspjeha ne priznaje i „ne isplati“. Naime, mala šansa za zapošljenjem u struci nakon dobijanja diplome, nemogućnost primjene sopstvenog znanja, nedovoljno priznanje diploma i dr. demotiviraju studente i studentkinje da prepoznaju prave vrijednosti u društvu i učestvuju u kreiranju zdravog, nekoruptivnog društva, a praktično ih stimulišu da se okrenu nezakonitim radnjama i pogrešnom vrijednovanju društvenih pojava.

Korupcija se ogleda kroz:

- » Pritisak roditelja na profesore
- » Nezakonite naplate u administraciji koje bi trebalo da budu besplatne
- » Prepravljavanje ocjena ispita nakon završetka ispitnog roka
- » Davanje privatnih časova studentima koji to mogu da priušte uz paralelno snižavanje kvaliteta redovnih časova
- » Podrška određenim fakultetima od strane političara za vrijeme izbornih kampanja
- » Dolaženje do radnih mjesta u obrazovnim institucijama nepotizmom i na druge načine koji nijesu transparentni

- » Globalno tržište za visoko obrazovanje se radikalno mijenja - broj univerziteta munjevito brzo raste širom svijeta, a sve je više i privatnih obrazovnih institucija, razmjena studenata, otvorenih univerziteta i slično, što širi prostor za koruptivne radnje, jer te procese često ne prati adekvatna procjena kapaciteta i kvaliteta.
- » Ukoliko je mali iznos sredstava državnog budžeta izdvojen za visoko obrazovanje, ukoliko se u njega ne ulaže iz drugih izvora, zapošljeni primaju niske plate, manjak je radnog kadra, a posebno kvalitetnog, fakulteti se suočavaju sa finansijskim problemima u organizaciji nastave, efikasnost se smanjuje, nezainteresovanost predavača i zapošljenih koji upravljaju fakultetima raste, dolazi do zloupotrebe sredstava i pribavljanja finansija i naknada na drugačiji način.
- » Olakšan pristup internetu i informacijama, a bez razvijene odgovornosti, omogućava studentima preuzimanje tuđih analiza, naučnih radova, teza, seminara. Ocjenjivači radova uslijed manjka vremena za ocjenjivanje, a često i ličnog neznanja, uz sve veći broj studenata, doprinose pospješivanju klime u kojoj ovo postaje princip učenja i sticanja dobrih ocjena. Stoga, praksa da studenti i studentkinje kupuju tuđe radove ili unajmljuju druge studente/ predavače/ obučeni kadar za pisanje radove uz određenu nadoknadu ili da jednostavno kopiraju sami iste sa interneta postaje preovlađujuća.
- » Nepostojanje adekvatnog nadzora i kontrole nad obrazovnim institucijama omogućava „provlačenje“ nezakonitih aktivnosti i njihovo neopaženo ukorjenjivanje u sistem, čime se direktno negativno utiče na kvalitet novih generacija koje se dalje suočavaju sa nikad kompetitivnijim tržištem i zahtjevima za kredibilnim kvalifikacijama.
- » Nepripremljenošću za Bolonjski sistem obrazovanja i njegovom neadekvatnom primjenom stvorilo se mnogo više prilika za nezakonite radnje tokom studija, kako za studente i studentkinje - mogućnost varanja na testovima, preuzimanja tuđih radova, „provlačenje“ sa bodovima itd, tako

i za profesore i profesorke - krivotvorenje testova, poklanjanje bodova, prepravljjanje ocjena i tome slično.

Podložnost polja kao što je visoko obrazovanje pojavi korupcije možemo naći:

- » u samoj dobiti koje obrazovanje nosi - putem obrazovanja ljudi se nadaju da će imati plaćeniji posao, zbog čega su neki od njih spremni da plate mito ili čak da pribjegu prevari kako bi dobili bolju ocjenu ili priznatu diplomu;
- » u komplikovanim i nerazumljivim pravilima, lošem informisanju o odlukama i nedostatku odgovornosti u obrazovnom sektoru što obeshrabuje češće prijave korupcije.

Ovi uslovi mogu biti povezani, a zavise i od spoljnih faktora koji dovode do korupcije u visokom obrazovanju, odnosno njenog neotkrivanja ili ignorisanja, poput nespremnosti istražnih i pravosudnih organa da se ovim pitanjem posvećeno bave, prevage političke podobnosti nad profesionalnim radom, netransparentnim i koruptivnim sistemom zapošljavanja u državnim organima i javnim institucijama, lošim informisanjem u obrazovanju i slično.

Zvanje postaje neophodna legitimacija na tržištu rada, pa se do znanja i priznanja na papiru pokušava doći prečicom, jer je tako lakše i brže. Česti su primjeri korupcije i među akademskim osobljem gdje partijska pripadnost predstavlja snažniji argument od kredibilnih akademskih referenci. To sa sobom nosi pogubne posljedice za razvoj akademskog duha - zapošljavaju se pripadnici samo određene partije, oni koji zastupaju istovjetno mišljenje, koji su javno i politički angažovani čemu daju prednost u odnosu na akademski rad sa studentima i studentkinjama, finansiraju se samo određene

Zvanje postaje neophodna legitimacija na tržištu rada, pa se do znanja i priznanja na papiru pokušava doći prečicom

aktivnosti, propagira se određeni način mišljenja, favorizuju se određeni studenti i studentkinje, itd. Time se umjesto razvoja kritičkog i slobodnog mišljenja i rada u okviru akademskog prostora zapravo promoviše nedemokratski pristup i iskrivljen sistem vrijednosti, što ima posljedice na ukupnu društvenu dinamiku i korišćenje potencijala mladih.

Kako društvo vidi korupciju?

Korupcija je pojava koja se lako uvuče u pore jednog društva, a teško je iskorijeniti iz više razloga. Prvo, svijest građana i građanki se orijentiše u tom pravcu, i određeni način dolaženja do cilja se usvaja i ustaljuje kao prihvatljiv ili poželjan. Svaki sistem koji nema efikasnu sankciju za devijacije, uz neizgrađenu kulturu odgovornosti, ohrabruje nalaženje «alternativnih» puteva u zadovoljenju nečijih potreba. Sa druge strane, mnogi građani i građanke nijesu svjesni da se korupcija odvija pred njihovim očima, u toj mjeri su naviknuti da više i ne reaguju na nju.

Posljednje istraživanje Centra za monitoring (CEMI) i Centra za građansko obrazovanje (CGO), koje je sprovedeno u decembru 2011, uz podršku Njemačke ambasade u Podgorici, ukazuje da veliki dio građana i građanki, a posebno studenata i studentkinja, smatra da je korupcija u visokom obrazovanju dominantna, ističući sljedeće pojave kao najkritičnije - nepotizam prilikom popravljavanja uspjeha i upisa na studije, poklanjanje ocjena, favorizovanje studenata na osnovu partijske (ne)pripadnosti, traženje seksualnih usluga, primanje mita. Istraživanje pokazuje da između trećine i petine građana i građanki ima saznanja o postojanju nezvaničnog cjenovnika za dobijanje ocjena. Sa druge strane, identifikovan je i problem pritiska studenata na profesore, predavače i zapošljene na univerzitetima odnosno prijetnje, posredovanje putem trećih osoba, a posebno korišćenje političkog uticaja. Znači, pritisci su obostrani, a u najvećem broju slučajeva korupcija se manifestuje kroz nepotizam, korišćenje političkog uticaja i uzimanje mita.

Korupcija je pojava koja se lako uvuče u pore jednog društva, a teško je iskorijeniti

Alarmantan je i podatak da povjerenje građana i građanki u obrazovni sistem u Crnoj Gori iznosi samo 20%, a da se percipira sveprisutna korupcija kroz:

- » korišćenje rođачko - partijskih veza u obrazovanju, u cilju popravljavanja ocjena, uspjeha, polaganja ispita;
- » poklanjanje ocjena pojedinim studentima;
- » različit tretman studenata, nejednako postupanje prema studentima i studentkinjama, neopravdano favorizovanje ili sputavanje nekih studenata od strane profesora i predavača;
- » primanje novca, poklona ili traženje usluga od strane profesora u zamjenu za bolju ocjenu, polaganje ispita, ili pomoć u nekom drugom smislu.

Poražavajući je i podatak da se građani i građanke odnosno studenti i studentkinje u velikoj mjeri priklanjaju korupciji, i to obično u situacijama za koje smatraju da ne postoji rješenje.

Korupciju je vrlo teško izmjeriti, a nekad i ni brojke ne mogu prikazati realno stanje stvari. Sama činjenica da postoji korupcija u visokom obrazovanju je dovoljna za brigu, a postojeći procenti već treba da probude alarm u mnogim institucijama i pojedincima. Podaci koji govore o mjerenju korupcije mogu biti dobar putokaz koje oblasti su najkritičnije kako bi se definisali prioriteti i pokušali uticati na rješenje problema.

Kako započeti borbu protiv korupcije?

Uporedo sa smanjenjem nivoa korupcije, podjednako je prioritetno uticanje na mijenjanje svijesti naših građana i građanki o korupciji, a posebno korupciji u visokom obrazovanju. Naime, važno je da svi dijelimo razumijevanje da korupcija nije nešto što je „normalno“ već nešto što je izvitopereno i loše, da nam ona

ne donosi korist već štetu, da nas ne ubrzava već dugoročno koči, da nas ne popravlja nego kvari.

Akaderske institucije kao institucije koje su od davnina služile širenju ideja i misli, izučavanju nauke, promovisanju znanja i vrijednosti, počele su da gube povjerenje društva. Unižavanjem njihovog ugleda u društvu, rasipaju se ionako oskudni ljudski resursi i potencijal za unaprijeđenje društva. Laka i jeftina dostupnost znanja, trgovina znanjem vode samo umnožavanju diploma bez stvarne upotrebne vrijednosti čime smo svi na gubitku: i institucije visokog obrazovanja, i mi studenti i studentkinje.

Akaderske institucije kao institucije koje su od davnina služile širenju ideja i misli, izučavanju nauke, promovisanju znanja i vrijednosti, počele su da gube povjerenje društva

Dokaz za to su i krajnje problematična razmišljanja samih studenata i studentkinja.

Između ostalog, na korupciju u procesu sticanja kvalifikacija se gleda istovremeno kao na „nužno zlo“, nešto što će se teško iskorijeniti ali i na svakodnevicu koja se kao takva prihvata. Povučeni postojećim društvenim iskustvom, studenti i studentkinje, kao i njihovi roditelji, (ne) svjesno preuzimaju tuđe loše navike i priklanjaju se «većini». Zato je potrebno razvijati osjećaj za društvenu odgovornost - znati da i jedan individualan čin može smanjiti ovu pojavu i doprinijeti poboljšanju i oporavljanju obrazovanja.

Potrebno je uticati na profesore/ke i predavače/ce da svoju ulogu u obrazovanju shvate ozbiljno i da su oni ti koji daju primjer kako svojim studentima i studentkinjama, tako i drugim građanima i građankama. Akaderske institucije same moraju učiniti napor da povrate povjerenje javnosti. Sa druge strane, studenti i studentkinje su ti koji takođe moraju u značajnoj mjeri promijeniti svoj pristup obrazovanju, stavljajući znanje na prvo mjesto. Neophodno je poštovanje studijskih pravila među kojima je najvažnije poštovanje

misli, ideja, znanja, akademskog zvanja. Zloupotrebom svojih uloga svi doprinosimo urušavanju cjelokupnog sistema čime se otvaraju vrata korupciji.

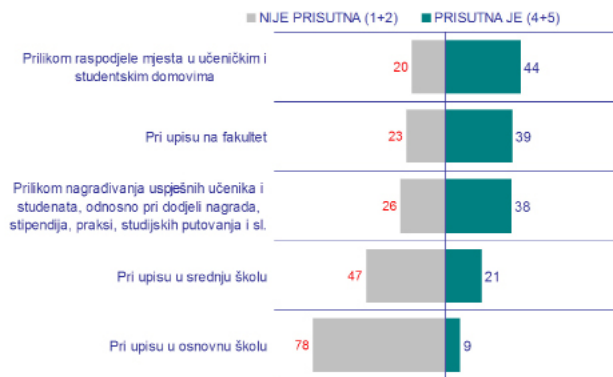
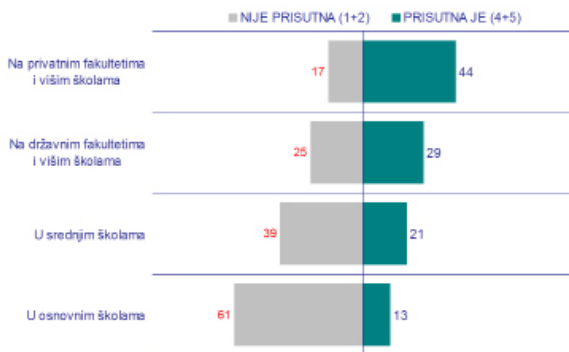
Uporedo sa razvijanjem građanske svijesti o štetnosti korupcije, mora se raditi na njenom smanjenju i spriječavanju. Potrebno je uspostaviti mehanizme kojima bi se korupcija prijavila na samim fakultetima i omogućila zaštita studentima i studentkinjama, kao i profesorima i profesorkama, prilikom prijave korupcije.

Sagledavanjem različitih uglova, elemenata od kojih je sazdana korupcija možemo otkriti simptome ove bolesti koja guši znanje, napredak, ali i same studente i studentkinje

Korupcija se može značajno smanjiti ukoliko se počne od uvođenja promjena kroz lični angažman. Time će se najbolje ojačati dobre norme u postojećim zakonskim okvirima, ali i uvesti nove tamo gdje je to potrebno odnosno unaprijediti one loše, a samim tim će se smanjiti propusnost sistema za korupciju. Mora postojati mogućnost za otklanjanje uslova za nastanak i razvoj korupcije, neselektivna primjena krivične i moralne odgovornosti za nezakonite radnje, uključivanje u regionalnu i međunarodnu borbu protiv korupcije. Nadalje,

Bolonjski sistem obrazovanja se mora primjenjivati onako kako je prvobitno zamišljen, jednako i dosljedno, bez samovoljne interpretacije.

Ulaskom u borbu protiv korupcije potrebno je imati na umu četiri principa: transparentnost, odgovornost, participaciju i cjelovitost koji čine okvir za efikasne antikoruptivne akcije.

Zastupljenost korupcije u institucijama obrazovanja

Veoma mali udio stanovništva misli da korupcije ima u osnovnim (13%), pa i srednjim školama (21%). Nešto više ljudi smatra da korupcije ima na državnim fakultetima (skoro 30%). Da se oblici korupcije na privatnim fakultetima mogu sresti vjeruje čak 44% populacije Crne Gore (u odnosu na prethodno istraživanje CEMI-ja i CGO-a registrovan je rast).

Koruptivne situacije u obrazovanju

Česte koruptivne radnje jesu i raspodjela mjesta u učeničkim i studentskim domovima po mišljenju građana i građanki, dok više od jedne trećine ispitanika smatra da je korupcija izražena i prilikom upisivanja na institucije visokog obrazovanja.

Kada je o pojavnim oblicima korupcije u obrazovanju riječ, dominantno su, po viđenju građana i građanki, rašireni njeni blaži “benigniji” oblici poput korišćenja rođачkih i partijskih veza radi popravljavanja uspjeha ili praksa poklanjanja ocjena. Mišljenja su podijeljena

oko raširenosti prakse različitog tretmana, odnosno neopravdanog favorizovanja ili sputavanja određenih učenika i studenata.

Na drugoj strani, nešto je više onih koji smatraju da su iznuda novca i usluga od strane nastavnika, kao i pritisci na njih od strane roditelja prije marginalna nego dominantna pojava. Da korupcije u Crnoj Gori ima, češće vjeruju pristalice opozicionih stranaka, dok glasači vladajućeg DPS-a u nešto manjem procentu uviđaju pojave korupcije. Koliko su građani spremni ili su već na neki način učestvovali u koruptivnim radnjama u oblasti obrazovanja pokazuju i odgovori ispitanika - svaki deseti ispitanik priznaje i da je lično koristio veze da bi sebi i bližnjima obezbijedio ocjenu ili polaganje ispita. Ipak, treba imati na umu, da građani i građanke često znaju da prikriju svoje negativno učešće u nezakonitim aktivnostima, tako da je vrlo vjerovatno ovaj procenat veći od iskazanog. Dobra ilustracija prakse traženja novca i usluga od strane jednog broja nastavnog osoblja je i spremnost od 12 do 18 posto anketiranih da da mito ako nema drugog načina da se dođe do željenog cilja.

Kada se govori o mogućnosti smanjivanja korupcije, brine podatak da građani i građanke Crne Gore nijesu optimisti. Za korupciju u obrazovanju anketirani smatraju odgovornim, prije svega, resorno ministarstvo, školsku i fakultetsku administraciju, ukupan sistem obrazovanja i dati zakonski okvir. U nešto manjoj mjeri odgovornim se smatraju i sami prosvjetni radnici/e. Drugu grupu razloga čini sveopšta moralna i materijalna kriza kojoj nijesu odoljeli ni pojedinci/ke u obrazovanju.

Potrebno je ohrabrivati građane i građanke da ukazuju na loše strane društva jer time utiču na stvaranje

Ukoliko se mladi ljudi sistematski uključuju (nenamjerno) u koruptivne procese, postoji ogroman rizik da, uz neinformisanost o štetnosti ovih pojava, isti shvataju korupciju, pa i onu u obrazovanju, kao sasvih prihvatljiv način ponašanja i djelovanja u društvu

pravedne zajednice u kojoj oni kao takvi mogu ostvariti napredak na osnovu svojih sposobnosti i zasluga.

Ukoliko se mladi ljudi sistematski uključuju (ne)namjerno u koruptivne procese, postoji ogroman rizik da, uz neinformisanost o štetnosti ovih pojava, isti shvataju korupciju, pa i onu u obrazovanju, kao sasvim prihvatljiv način ponašanja i djelovanja u društvu.

Time ona postaje sastavni dio njihovih života i daljih profesionalnih karijera, što samo osnažuje ukupan koruptivni ambijent.

Na jasno i konkretno pitanje, „*Da li je moguće danas kupiti važeću diplomu određene škole ili fakulteta u Crnoj Gori?*“, rezultat istraživanja je poražavajući, jer skoro polovina građana i građanki smatra da je to moguće.

Crnogorska zbilja nam ukazuje da su građani i građanke svjesni da je korupcija u obrazovanju zastupljena, ali nijesu spremni da se sami uhvate u koštac sa njom. Ipak, imajući u vidu da je dugo trebalo da se javno progovori i o ovoj «javnoj tajni», treba vjerovati da ćemo uspjeti promijeniti klimu u dijelu da bude povoljnija za sve nas, a nepovoljnija za korupciju.

kampanjama koje imaju za cilj da utiču na svijest građana da se bore protiv ovog oblika socijalne deformacije. – *mr Nenad Koprivica*

Korupcija u najužem smislu razmjene ocjena za novac ili neka druga dobra ili privilegije, po mom mišljenju, nije značajan problem u visokom obrazovanju u Crnoj Gori. Ne mislim da takvi slučajevi ne postoje, ali sam ubijeđena da su izuzetno rijetki i da bi se vrlo lako mogli riješiti procesuiranjem nekoliko konkretnih prijava. Problem je opšta korupcija koja je uzela maha u crnogorskom društvu, a koja izmiče zakonskim sankcijama – potreba da se sve nekako “završi”, spetlja, smuti. Kada ste i sami nekvalitetni ili želite da izbjegnute naporan rad kako biste postigli određeni kvalitet logična je reakcija da zažmurite nad nekvalitetom nekog drugog. I tako sve u krug. To nije problem samo visokog obrazovanja. Tako danas funkcioniše društveni sistem u Crnoj Gori. – *dr Olivera Komar*

Najteža posljedica korupcije u visokom obrazovanju jesu dvije krađe budućnosti u jednom činu korupcije. Bez obzira na to o kojem obliku korupcije u visokom obrazovanju se radi, u krajnjem, nekome će zbog korupcije pripasti ono što objektivno ne zaslužuje, neko će zauzeti poziciju koja mu ne pripada, koja bi, u normalnim okolnostima, pripala nekom drugom. Tako ljudi jedni drugima kradu budućnost. Takođe, koruptivno društvo nije društvo jednakih šansi i kao takvo ubija povjerenje građana u zakonitost i društveni red, tako u tom slučaju imamo još jednu krađu budućnosti - ovoga puta društvo samo sebi kradu budućnost. –*prof. dr Saša Popović*

Osnivanje posebne službe pri UCG koja bi se isključivo bavila problemom korupcije sigurno bi doprinijelo smanjivanju iste. Na nivou UCG funkcioniše Sud časti koji se, između ostalog, bavi i problemom korupcije. Međutim, kazne koje ovaj Sud može izreći nisu adekvatne ozbiljnosti prekršaja kakav je korupcija. – *mr Zoran Miljanić*

Oslabljene kvalitete znanja je najvidljivija posljedica. Utiče na nepovjerenje, jer obrazovni sistem treba da bude model za kompletan društveni sistem. Ukoliko ljudi nemaju povjerenja u sami Univerzitet i profesore (koji bi trebali biti vodeća snaga u borbi protiv korupcije), neminovno je da će svako djelovanje protiv iste smatrati licemjernim potezima. – *Biljana Radović, studentkinja*

Posljedice postojanja korupcije u visokom obrazovanju su višestruke: student može da položi ispit bez dovoljnog nivoa znanja o istom, i kasnije, sa referencama sadržanim u neadekvatnoj ocjeni može izazvati negativne posljedice i na pitanja od društvenog značaja. – *Dino Demirović, student*

Znanje je u savremenom svijetu najbitniji resurs. Ukoliko proizvodimo loše znanje, ogroman ljudski potencijal ostaće neiskorišćen, a resurs od strateškog značaja za Crnu Goru pašće u vodu. Ne kaže se bez razloga da su studenti budućnost ove zemlje. Kako sijemo, tako ćemo i žnjeti. – *Draško Vlahović, student*

Za najtežu posledicu postojanja korupcije se može smatrati činjenica da u prvi plan često izlaze ljudi koji to svojim radom, požrtvovanjem, upornošću i talentom nijesu zaslužili, dok kvalitetni ljudi, ljudi na čijim bi znanjima trebala

da se temelji budućnost Crne Gore, u najvećoj mjeri bivaju marginalizovani. Korumpirani profesori svojim studentima nijesu u stanju prenijeti kvalitetno znanje, samim tim što se često dešava da isti ti profesori ne raspolažu odgovarajućim, ili raspolažu, ali ne u dovoljnoj mjeri, opusom znanja. – *Dušan Božović, student*

Po mom mišljenju, pomenuta vrsta korupcije u Crnoj Gori se izražava kroz (ne)jednakost kriterijuma za sve studente, kao i kroz korišćenje poznanstava i veza prilikom polaganja ispita. Međutim, smatram da je nuđenje ili davanje novca vid korupcije koji nije toliko često zastupljen kod nas. – *Ivana Mitrović, studentkinja*

Nikada nisam bila svjedok bilo kakvog vida korupcije na mom fakultetu, ali sam mišljenja da je korupcija, nažalost, prisutna na visokoobrazovnim institucijama u Crnoj Gori. Ono što ja smatram indirektnim i češćim vidom korupcije, može se prikazati na primjeru kada profesori/ce izdaju knjige iz predmeta koji predaju i kupovinu originala istih postavljaju kao uslov za polaganje ispita. – *Irena Marunović, studentkinja*

Ako bi trebalo govorim na osnovu iskustva sa FDU-a, reći ću da ukoliko korupcija postoji, jako se dobro krije. Ne bih rekla da je tamo ima u nekoj većoj mjeri, iz prostog razloga postojanja preduslova prilikom upisa na cetinjske akademije umjetnosti. Taj preduslov je talenat i on se ne može sakriti. No i korupcija tu može da „zablista“ sa svojim talentom, jer katkad upravo zbog nje talenat studenata (koji se ne može sakriti), može se ipak ugušiti i zataškati, da bi se na te fakultete primio neko sa (dosta) jadnim i nedovoljno jakim talentom. – *Marija Nikčević, studentkinja*

■■■■■ UNIVERZITET DONJA GORICA ■■■■■

Generalno govoreći, studenti bi trebalo da prijave korupciju kad god je primijete. Ovo ne treba posmatrati samo kao moralno pitanje. U krajnjem, neprijavlivanjem korupcije dobijaju nelojalnu konkurenciju na tržištu rada.
- *dr Milica Vukotić*

Medijska prozaičnost i poluobrazovanost gurnuli su ljudski rod u korupciju, olakšavajući mu tako sredstva za zadovoljenje, prije svega primarnih, a kada se one podmire i nasite, kreće se u potragu za “zlatnim teletom” i ka rješavanju statusnih potreba. Tada, pri tumačenju čudljivosti sopstvenog vremena, nastaju teškoće i nesporazumi. Svako vrijeme ima svoje stilske figure. Nama, eto, u postmodernističkom maniru, dopadoše paradoks i oksimoron (javna tajna). Ako korupcija u obrazovanju i postoji, ona je sigurno na kraju endokanibalističkog jelovnika - među desertima. – *mr Milun Lutovac*

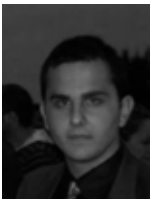

U nekoliko navrata sam se susreo sa korupcijom. Npr. prinuđenost kupovanja kopirane skripte koja ima pečat fakulteta. Nakon kupovine svi studenti su bili dužni da se jave predmetnom nastavniku i daju knjigu na uvid kako bi nastavnik stavio svoj potpis. Na taj način se sticao uslov da se ispit polaže.
- *mr Mirko Đuković*

Ocjenama da korupcija postoji, ako nije evidentirana i dokumentovana (nema sprovedenih istraga ni otkrivenih zloupotreba sa elementima korupcije), stvara se negativna percepcija o toj pojavi, što urušava sistem vrijednosti studentske populacije. – *dr Olivera Injac*

Konkretno, student sa dobrim kvalifikacijama, prilikom upisa na fakultet, je najviše pogođen ukoliko na njegovo mjesto bude primljen neki gori, a koji je platio da se nađe na tom mjestu. Ovo je banalni primjer, ali isto tako ukazuje na nepravdu i korupciju u obrazovnim ustanovama. Ako je toga svjestan onaj bolji student zašto bi ćutao? Zašto ne bi prijavio korupciju na licu mjesta i bio taj koji će, uz adekvatnu zaštitu učiniti velik korak ka tome da se njemu nanesena nepravda ispravi? Treba, dakle ohrabriti studente da prijavljuju slučajeve korupcije i aktivnije zahtijevaju zadovoljenje svojih prava. Jer, ako od početka prihvataju korupciju kao normu ili nužno zlo bez kojeg se ne može napredovati u društvu, zar to nije najgore što se može desiti? – *Danira Abdović, studentkinja*

Kod nas je lako uočiti korupciju. Apstraktno ću vam objasniti. Ako imate 100 crvenih kuglica (CG stanovništvo) i ako treba da među njima nađete jednu plavu kuglicu (korupcija) lako ćete je naći. Svakako, to je lakše nego da tražite jednu plavu lopticu među milion crvenih kuglica, kao što je slučaj u velikim i mnogoljudnijim državama. Upravo zbog malog gabarita našeg društva kod nas je moguće iskorijeniti korupciju, jer je nije teško pronaći i uperiti prstom u nju. – *Luka Lučić, student*

Osnivanje nekog organa/komisije, koja će se intezivno baviti ovom pojavom i donešenjem akata koji će zaštititi studente i dati im prava i slobodu onamo gdje one nedostaju. Naglasak treba staviti na akte koji će obezbijediti adekvatnu zaštitu onim koji prijave korupciju. Prijavimo, pobunimo se, predložimo. Na nama svijet ostaje! Ko će učiniti ovu državu boljom za našu djecu, ako ne mi? – *Merlina Tošić, studentkinja*

Kao jedan vid prevencije, može se uvesti metod odgovaranja pred grupom studenata, ili grupom (komisijom) profesora, jer su koruptivne radnje znatno otežane u takvim uslovima. – *Miloš Popović, student*

Kao glavni razlog nastanka korupcije na strani studenta vidim odlično materijalno stanje studenta koji nijesu za studije, nego diplomu vide kao neku vrstu modernog trenda danas. Uz to imamo i nepotizam, radno mjesto već čeka mlade ljude zahvaljujući veoma uticajnim roditeljima, rođacima ili prijateljima, tako da takvom studentu sticanje diplome na nezakonit način predstavlja samo usputni korak. Što se tiče profesora, najveći problem predstavljaju kako sve lošije plate i srozavanje njihovog materijalnog stanja tako i sve lošiji odnos države i društva prema njima. – *Aleksandar Kaluđerović, student*

Studenti se boje reakcija profesora, sredine, svojih kolega. Kako do sada nijesmo nešto bili uspješni u borbi protiv korupcije niko nije siguran kako bi se sve to završilo da se student nađe u stvarnosti u takvoj situaciji. – *Milena Đukanović, studentkinja*

Naš mentalitet, svako želi da se korupcija iskorijeni, a niko ne želi da se istakne u tom svijetlu i sve je to zbog načina vaspitavanja od početka odrastanja mladih ljudi u Crnoj Gori. – *Nemanja Karadžić, student*

Mjere koje bi bile potencijalno rješenje su da se povećaju zapriječene kazne, doživotna zabrana rada profesorima koji su stvarali korupciju, a za studente izbacivanje sa fakulteta i zabranjivanje sticanja akademskog zvanja na duži period. – *Stevan Milivojević, student*

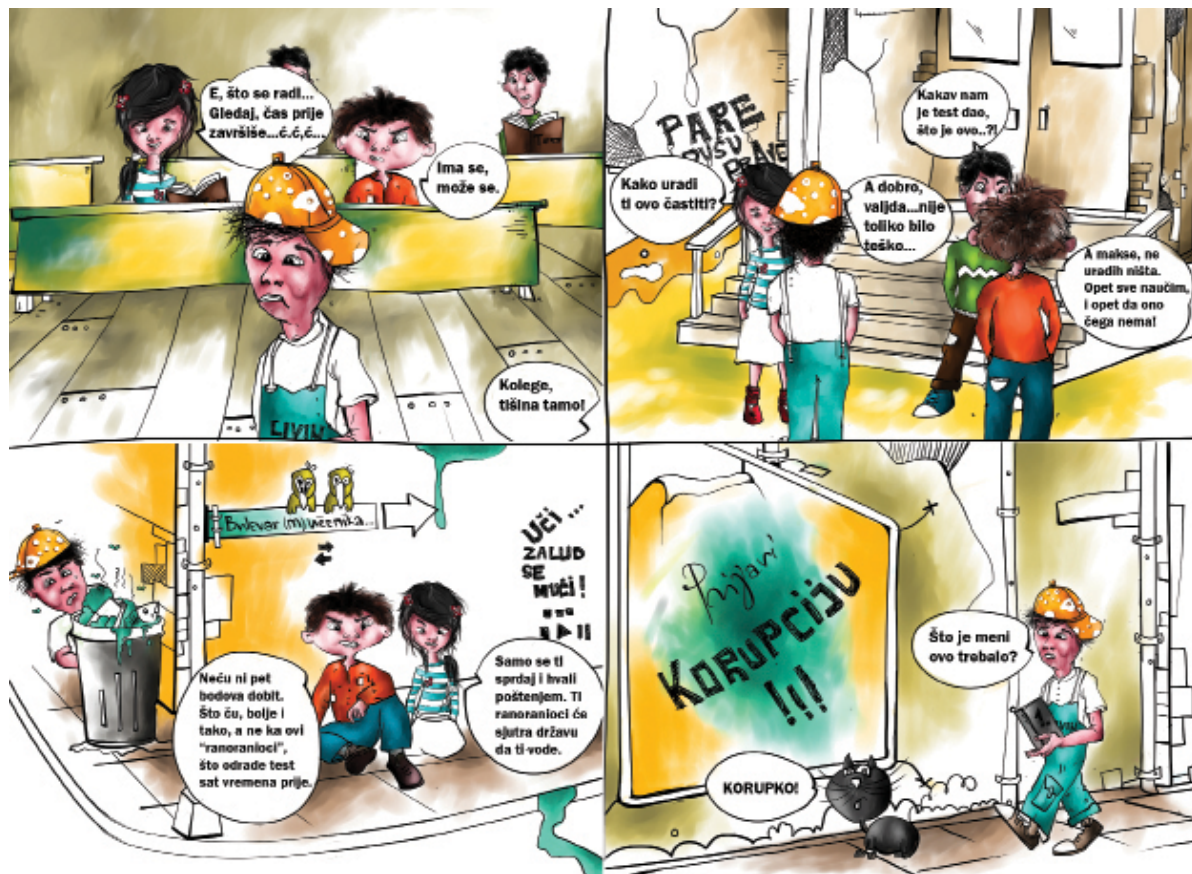
■■■■■ **POGLAVLJE 4.** ■■■■■

■■■■■ **STRIP** ■■■■■

Četvrtak, 1h
prije kolokvijuma

čemu smo najbolji, za što smo osposobljeni, i za što smo obrazovani.

Dio krivice je, svakako, i na studentima. Nedostatak studentskog aktivizma i istinska borba za studentska prava biva sankcionisana, između ostalog, i korupcijom. Korupcija nas kažnjava, oduzima nam poene, stavlja u minus. Jačim angažovanjem studenata u oblasti pravednijih uslova studiranja se značajno može doprinijeti smanjenju korupcije.

Da bi obrazovanje bila vrhunska vrijednost jedne države potrebno je, prije svega, detektovati što se korupcijom gubi, te na taj način spoznati gdje ona ima negativan uticaj, tj. koje ljudske i društvene potrebe ne mogu biti zadovoljene ili unaprijeđene njenim prisustvom.

- » Pristup nagrađivanju i unaprijeđenju zasnovan na korupciji može onemogućiti najboljima da budu nagrađeni i da postanu dio akademske zajednice.
- » Sredstvima izgubljenim na godišnjem nivou zbog korupcije se mogu opremiti biblioteke, a zbog čega sada studenti i studentkinje trpe štetu.
- » Korupcijom gubimo mogućnosti za renoviranje već postojećih univerzitetskih kapaciteta ili izgradnju novih koji bi nam omogućili bolje uslove za rad.
- » Korupcija nam uskraćuje izgradnju novih studentskih i učeničkih domova ili njihovo proširenje. Njihovo održavanje je trenutno na katastrofalnom nivou.
- » Korupcijom gubimo pravo na veće studentske i učeničke stipendije.

Da bi obrazovanje bila vrhunska vrijednost jedne države potrebno je, prije svega, detektovati što se korupcijom gubi, te na taj način spoznati gdje ona ima negativan uticaj

- » Korupcijom umanjujemo mogućnost dobijanja stipendija u inostranstvu i razmjene. Od ključne je važnosti percepcija velikih svjetskih univerzitetskih centara o našem obrazovnom sistemu.
- » Korupcijom se smanjuje mogućnost smanjenja školarina, jer ona ima negativan uticaj na državni budžet.
- » Korupcijom i zatvorenošću budžetskih lista se smanjuje ili u potpunosti onemogućuje prelazak na budžet samofinansirajućih studenata koji sve ispite polažu u roku i imaju visok indeks uspješnosti.
- » Korupcija spriječava studente da obavljaju praksu i stažiraju i tako se na najbolji mogući način pripremaju za tržište rada.
- » Korupcija onemogućuje snižavanje troškova studenata i van samih fakulteta u okviru obogaćivanja socijalnog i kulturnog života.
- » **KORUPCIJOM NE DOBIJAMO ZNANJE, VEĆ SAMO ZVANJE** koje nema stvarnu upotrebnu vrijednost u modernom društvu zasnovanom na kompeticiji. Zvanje nam nije potrebno ukoliko ga ne umijemo praktično primjeniti. Uzmimo primjer studenta medicine koji plaća polaganje ispita i na taj način preskače stepenice u svom obrazovanju. Isti takav student će sutra biti ljekar u jednoj od zdravstvenih institucija i odlučivati o sudbini naših života.
- » Korupcija tjera najuspješniji i najobrazovaniji kadar u zemlje razvijenog svijeta. Umanjuje ekonomski potencijal države i rast životnog standarda. Korupcija, ukratko, uskraćuje društvo za ono najbolje što imamo. Odliv mozgova, odliv znanja uzrokuje ogromne gubitke kako u naučnom potencijalu države, tako i u njenoj finansijskoj politici.

Negativni uticaj korupcije u obrazovanju je slikovito opisao prof. dr Čedomir Čupić, sa Fakulteta političkih

nauka Univerziteta u Beogradu: „Ona je mala, sitna, ali porazna. Ona razara najznačajnije vrijednosti razvoja jednog društva – slobodu, pravdu i dobro, jer lažna diploma omogućuje nekome da se zaposli, a nekome nepravdu, a time se uništava i konkurencija. Zato je veoma važno imati svijest o njenim

Ona je mala, sitna, ali porazna. Ona razara najznačajnije vrijednosti razvoja jednog društva – slobodu, pravdu i dobro, jer lažna diploma omogućuje nekome da se zaposli, a nekome nepravdu, a time se uništava i konkurencija. Zato je veoma važno imati svijest o njenim posljedicama - prof. dr Čedomir Čupić

posljedicama”. Manevarski prostor je malen i biće još manji ukoliko ne shvatimo koliko njome gubimo. Biće kasno da se sa njom i suočimo. Za korupciju se obično kaže da spada među najteže dokaziva krivična djela i upravo zato je najefikasnija borba protiv korupcije njena prevencija. Mi, kao pojedinci, a zatim kao cijelo društvo moramo tome da stanemo na kraj i da spriječimo niske udarce našem obrazovanju, ali i obrazovanju generalno.

Kako se boriti sa korupcijom - moguća rješenja

Borba sa korupcijom mora biti utemeljena na političkoj volji, dobrim zakonima, ali i građanskoj hrabrosti, strpljenju i upornosti, i to kroz četiri već pomenuta principa: transparentnost, participacija, odgovornost i cjelovitost.

Transparentnost uključuje, između ostalog, promociju pristupa informacijama i podacima koji su od ključne važnosti i među kojima korupcija može nalaziti način da se provuče- budžeti fakulteta i univerziteta, menadžment i uprava, način odabira najboljih studenata i dodjela nagrada i stipendija, podaci o ispitima i bodovanju, prijem na studije i tome slično.

Participacija se odnosi na jačanje učestvovanja na različitim nivoima procesa donošenja odluka, primjene pravila, normi i budžeta, nadzora nad obrazovnim institucijama kako bi se promovisala odgovornost i cjelovitost borbe sa koruptivnim i nezakonitim radnjama.

Principi transparentnosti i participacije moraju se kombinovati sa pristupom javnim institucijama, monitoringom i kontrolom rada obrazovnih institucija kako bi se različiti postupci preispitali, kritikovali i eventualno sankcionisali, kada za to postoji razlog. Samo informisani građani i građanke mogu podići glas za svoja prava i primorati nadležne da odgovaraju za svoje postupke i odluke.

Potrebno je vršiti stalan nadzor rada institucija visokog obrazovanja, pažljivo sprovoditi proces licenciranja i akreditacije. Tijela koja kontrolišu moraju biti neutralna i obezbijediti kvalitetnu i transparentnu obradu podataka. Sa sve većim brojem privatnih fakulteta povećava se broj visokoškolskih institucija te omogućavaju brojnije prilike za sticanje diploma bez velikog uloženog truda. Takođe, pojavljuju se novi programi i istraživanja na tržištu koje treba adekvatno licencirati i provjeriti. Posebnu pažnju treba obratiti na imenovanje predavača i saradnika koji zakonski ne ispunjavaju propisane uslove niti su primljeni na način koji je u skladu sa pravilima fakulteta i zakonom, proporciju broja angažovanih predavača i broja studenata, dvojnog rada predavača, pravilnu primjenu Bolonjskog sistema obrazovanja.

Finansiranje visokoškolskih institucija je posebno osjetljiva oblast koja stvara najviše prostora za korupciju. Mala sredstva koja se ulažu u obrazovanje, u studente, stipendije i nagrade, dovode do veoma lošeg položaja studenata u Crnoj Gori. Država mora ulagati u obrazovanje kako bi cijeli društveni sistem funkcionisao na pravi način. Manjkom sredstava za stipendije i nagrade gubi se povjerenje studenata u obrazovne ustanove i njihovu volju da

Neka od rješenja za borbu protiv koruptivnih radnji i njenih posljedica bi mogla biti:

- » ohrabrivanje uspostavljanja etičkog kodeksa na participativnim osnovama
- » olakšavanje javnog pristupa informacijama koje su provjerene i jasne
- » nadzor prilikom licenciranja i akreditacije novih univerzitetskih jedinica i ustanova
- » bolje i održivije finansiranje visokoškolskih ustanova

ulažu u najbolje i sistem obrazovanja. Sama činjenica da sredstva dolaze iz državnog budžeta, odnosno da naši građani finansiraju značajan dio visokog obrazovanja, uspostavlja dodatnu odgovornost nadležnih za stvaranje djelotvornog sistema kontrole i transparentnosti plana i realizacije budžeta na fakultetima jer su oni prilično autonomni u načinu raspodjele svojih sredstava. Većina studenata i građana ne zna gdje odlazi novac od školarina studenata koji se samofinansiraju, jer se ta vrsta davanje ne oslikava kroz novu opremu i prostorije na fakultetima. Studenata je sve više, kako na osnovnim, tako i na master studijama koje uglavnom nijesu besplatne, a radi se u vrlo skromnim tehničkim i kadrovskim uslovima.

Što zaključiti i preporučiti?

Korupcija je problem crnogorskog društva u svim sferama, što ne izuzima visoko obrazovanje, ali su njene posljedice u ovom domenu osobito i dugoročno štetne, a nerijetko i nepopravljive.

Da bi se smanjila, odnosno dovela makar na nivo koji neće dalje razarati sistem, potrebna je politička volja na nivou države za borbu sa korupcijom u visokom obrazovanju.

Sami univerziteti i njihove fakultetske jedinice moraju podsticati klimu u kojoj će se o ovom problemu otvoreno govoriti.

Studenti moraju biti aktivniji u borbi za svoja prava i uključiti se u proces odlučivanja zastupajući svoje interese. Studente treba ohrabriti da prijavljuju

Neka od rješenja za borbu protiv koruptivnih radnji i njenih posljedica bi mogla biti:

- » reforma procedura prijema na fakultete kako bi kriterijumi odabira bili transparentniji - npr. održavanje ispita od strane nekog nezavisnog tijela
- » uvođenje novih i modernih tehnologija za otkrivanje korupcije i poboljšanje administracije prilikom ispitnih rokova i kolokvijuma
- » omogućavanje autonomnosti i neutralnosti univerzitetskih nadzornih tijela uključujući one odgovorne za kvalitet nadzora

korupciju i zaštititi ih u tom procesu od svih negativnih posljedica koje ih mogu zadesiti, obrazovati ih na ovu temu i upućivati na instance kojima se mogu obratiti u slučaju da su svjedoci koruptivnih radnji. Studenti treba da nauče da znanje ne prihvataju zdravo za gotovo i da cijeli društveni sistem zavisi od svakog pojedinca i njegovog pozitivnog doprinosa. Nezakonitim i koruptivnim radnjama za vrijeme studija započinje se jedan lanac koji kao virus kači karike ostalih društvenih polja.

Ne dozvolite da korupcija prođe nekažnjeno. Ne dozvolite joj da se provuče, da se ustali. Ne ignorišite je jer šteti direktno vama. Ne dozvolite da bude dio vas, da bude KORUPCIJA

U uvodu naše publikacije postavili smo dosta pitanja. Pokušali smo da odgovorimo na neka. Ono što ste ovdje pročitali je jedan od doprinosa kako da prepoznate korupciju u vašem okruženju. Na vašim fakultetima i među vašim kolegama i profesorima. Način na koji ćete upotrijebiti znanje koje vam je ovdje izloženo je na vama. Ono što svi treba da znamo je da korupcija POSTOJI. Možda je nijeste još uvijek sreli, možda žmurite pred njom, možda vam odgovara da je koristite. Možda vam se čini da jedna mala nezakonita radnja

neće nikom nauditi ili je neće niko opaziti. Varate se. Njene posljedice osjetiće vaš kolega ili koleginja. Osjetićete ih vi možda u sljedećem semestru, možda na prvom poslu, možda za desetak godina. Ne dozvolite da korupcija prođe nekažnjeno. Ne dozvolite joj da se provuče, da se ustali. Ne ignorišite je jer šteti direktno vama. Ne dozvolite da bude dio vas, da bude KORUPCIJA. Mi nećemo, a nadamo se da ćete biti sa namali

Nikola Nikolić - student specijalističkih studija Fakulteta političkih nauka Univerziteta Crna Gora, smjer Međunarodni odnosi. Autor je romana «Čvor». Urednik rubrike „Dvogled“ na studentskom portalu „Tragom“.

Šćepan Tošić - student treće godine Pravnog fakulteta Univerziteta Mediteran, Pravosudni smjer. Član studentskog vijeća Univerziteta Mediteran.

